

B.3 Podnikání

POČTY PODNIKŮ

Je všeobecně přijímaným faktem, že města jsou centry ekonomického života. Jejich ekonomickou převahu potvrzují i dostupné statistické ukazatele, ale na úvod je přece jen nutné přiznat, že pro hodnocení hospodářského života na venkově a ve městech výrazně narážíme na **nedostatek relevantních údajů**. K dispozici jsou v podstatě pouze počty ekonomických subjektů a jejich struktura podle odvětví, právní formy a počtu zaměstnanců (nikoliv však jejich výkonnost či jejich role na trhu práce). Navíc většinu těchto subjektů (přes 78 %) tvoří drobní podnikatelé bez zaměstnanců, u nichž z tohoto zdroje nelze zjistit, zda je pro ně toto podnikání hlavním zdrojem obživy, či zda se jedná jen o doplněk k jinému zaměstnání. I tak nám však tyto údaje něco prozrazují o podnikatelské aktivitě obyvatel⁹. Na ekonomický prostor venkova připadá zhruba 17 % všech ekonomických subjektů Ústeckého kraje. Ekonomický význam měst je tak patrný, nicméně v relativním vyjádření na obyvatele se projevuje mírná převaha venkovského prostoru. To lze přisuzovat především právě relativně vyššímu počtu drobných podnikatelů: jednak je zde větší počet drobných zemědělců, ale také je zde větší potřeba podnikatelské aktivity, vzhledem k menšímu počtu pracovních příležitostí. Naopak do měst se koncentrují obchodní společnosti, jež jsou hlavním zdrojem pracovních (zaměstnaneckých) příležitostí. Z venkovského prostoru je relativně nejvíce ekonomických subjektů v Krušnohoří, což lze vysvětlit jednak blízkostí hranic, a částečně také větší vzdáleností od velkých ekonomických center kraje.

údaje z Registru ekonomických subjektů (ekonomické subjekty celkem a ekonomické subjekty aktivní) jsou uvedeny k 31. 12. 2008

Ekonomické subjekty:

ekonomické subjekty, které mají na daném území (obci) registrováno své sídlo (bez ohledu na tom, kde působí)

Aktivní ekonomické subjekty:

ekonomický subjekt, který podle informací ze statistických zjišťování nebo administrativních zdrojů vykazuje ekonomickou aktivitu. Běžně jsou v publikacích ČSÚ označovány za tzv. "statistické jednotky typu podnik"

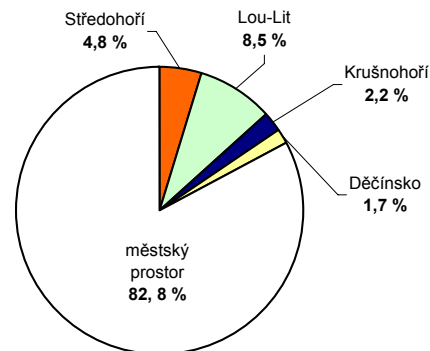
Podnikatelé:

součet fyzických osob podnikajících na základě živnostenského zákona (zapsaných i nezapsaných v obchodním rejstříku), samostatně hospodařících rolníků (zapsaných i nezapsaných v obchodním rejstříku), fyzické osoby podnikající dle jiných zákonů než živnostenského zákona a zákona o zemědělství (zapsaných i nezapsaných v obchodním rejstříku), zemědělských podnikatelů (zapsaných i nezapsaných v obchodním rejstříku)

Obchodní společnosti:

součet společností s ručením omezeným, komanditních společností, veřejných obchodních společností a akciových společností

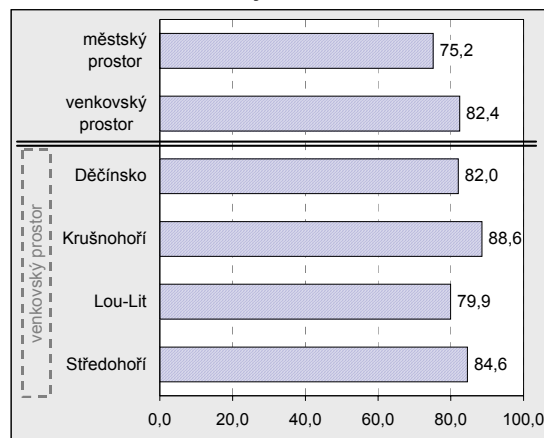
Počet ekonomických subjektů

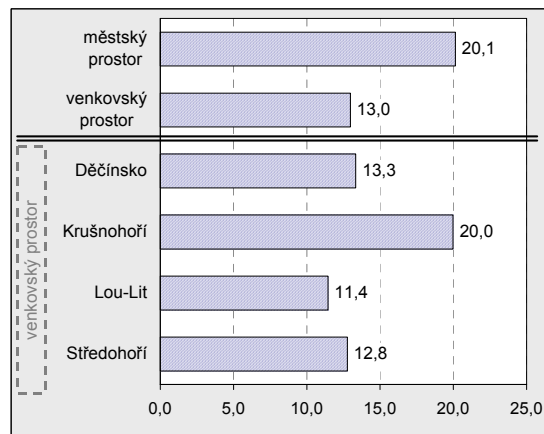
Ekonomické subjekty na 1 000 obyvatel

Podnikatelé na 1 000 obyvatel

Obchodní společnosti na 1 000 obyvatel

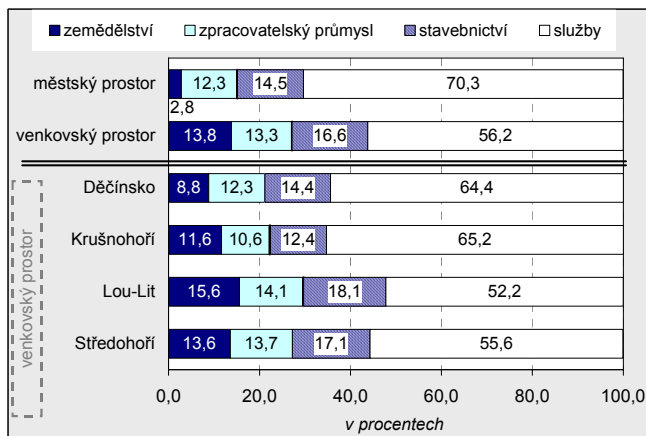

⁹ Pod termínem „podnikatelská aktivita“ jsou většinou chápáni jen ti, kdo mají podnikání jako hlavní zdroj své obživy (bliže viz následující kapitola – údaje dostupné z výsledků SLDB 2001), nicméně i pouze doplněk k hlavnímu zaměstnání je podnikáním.

STRUKTURA PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ

Převaha měst, pokud jde o podniky se zaměstnanci, resp. **koncentrace podniků se zaměstnanci do měst**, je patrná už ze samotného porovnání podílu měst na celkovém počtu ekonomických subjektů a na počtu malých a středních či dokonce velkých podniků¹⁰. Z těchto dat sice nelze vyčíst, kde mají tyto podniky své provozovny a kde ve skutečnosti vytvářejí pracovní místa (zda ve městech nebo na venkově), nicméně i z jiných datových zdrojů je jasné, že je to městský prostor, kde dochází k největší koncentraci ekonomických činností, a tím i pracovních míst (viz podkapitola Počty zaměstnanců a kapitola B.4 Trh práce). **Malé a střední podniky**, které jsou díky své pružnosti a absorpční schopnosti důležité pro sociálně-ekonomickou stabilitu regionu, hrají zcela nejvýraznější roli v Krušnohoří a naopak relativně nejmenší v oblasti Lounska-Litoměřicka. S relativně menším počtem pracovních příležitostí na venkově je zcela v souladu také zjištění, že **více podnikatelsky aktivní jsou lidé na venkově**. Pokud se na strukturu ekonomiky měst a venkova podíváme z pohledu odvětvové struktury, už na první pohled je patrná odlišnost hlavně v sektoru služeb a zemědělství. Pro města je typický vysoký význam služeb, pro venkov zase relativně vyšší podíl zemědělství. V tradičně zemědělských oblastech Lounska-Litoměřicka dosahuje tento podíl více než jedné šestiny všech subjektů.

Odvětvová struktura (v %)

údaje z Registru ekonomických subjektů (počty podniků) jsou uvedeny k 31. 12. 2008, intenzita podnikatelské aktivity k 1. 3. 2001 (SLDB 2001)

Malé a střední podniky:

ekonomické subjekty, které mají 1 až 249 zaměstnanců

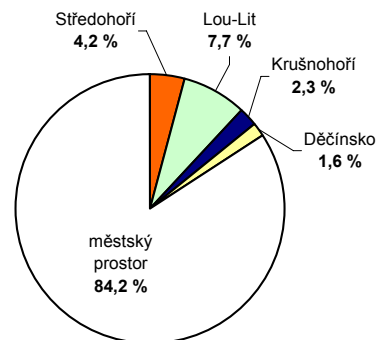
Velké podniky:

ekonomické subjekty, které mají 250 a více zaměstnanců

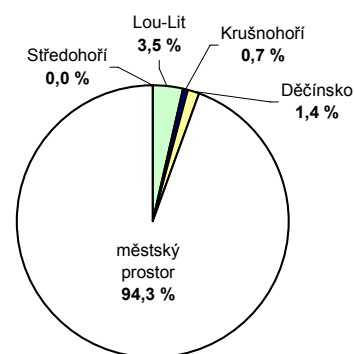
Intenzita podnikatelské aktivity:

podíl osob samostatně výdělečně činných a zaměstnavatelů na ekonomicky aktivních celkem zjištěných podle výsledků Sčítání lidu, domu a bytů k 1. 3. 2001

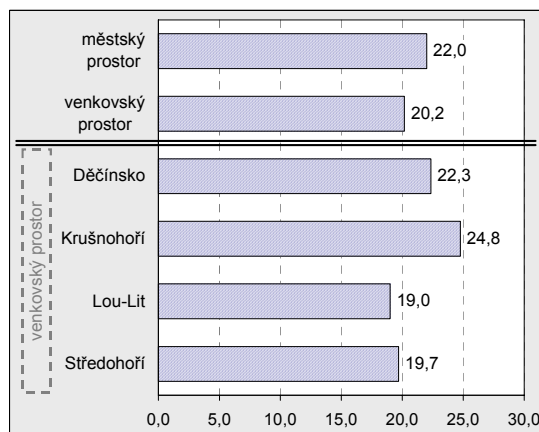
Počet malých a středních podniků

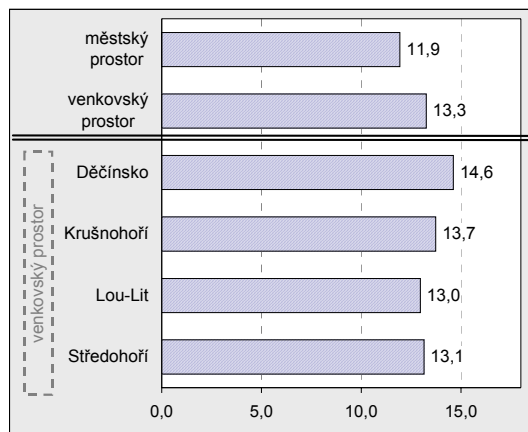
Počet velkých podniků

Počet malých a středních podniků na 1 000 obyvatel

Intenzita podnikatelské aktivity

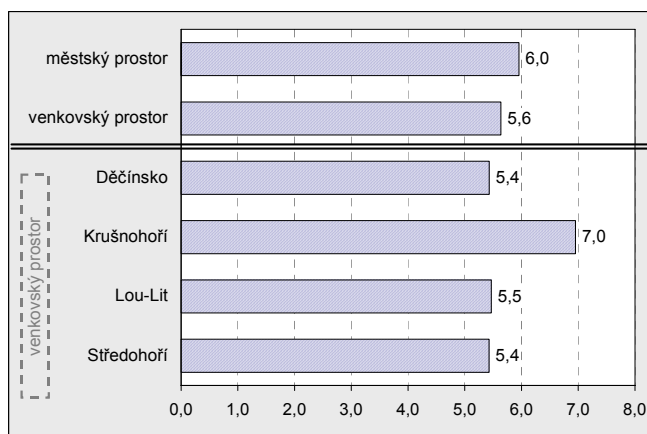
¹⁰ Tento zdroj dat ovšem vypovídá pouze o tom, kde má podnik své sídlo, nikoliv o tom, kde je podnik skutečně ekonomicky činný. A zatímco u malých a středních podniků lze ještě částečně předpokládat, že tam, kde mají své sídlo, je také skutečně jejich provozovna, v případě velkých podniků takový předpoklad již nelze využít.

EKONOMICKÉ ZMĚNY

Při hodnocení dynamiky ekonomických změn ve venkovském a městském prostoru jsme stejně jako v případě předchozích hodnocení ekonomického prostředí **odkázání pouze na data z Registru ekonomických subjektů**. Období let 2001 až 2008 bylo jak ve městech, tak na venkově spojeno s poměrně rychlým růstem počtu ekonomických subjektů, přičemž na venkově byl růst výrazně rychlejší. **Počet podnikatelů** rostl na venkově více než dvakrát rychleji než ve městech a i v případě nových registrací obchodních společností venkov výrazně převyšoval města (**počet obchodních společností** se sídlem ve venkovském prostoru vzrostl o téměř 60 %). Vedle již zmíněného vlivu menšího množství pracovních příležitostí na venkově je patrné možné jako jednu z dalších příčin spatřovat i v relativně větší nasycenosti ekonomického prostředí ve městech oproti venkovu. Ekonomický růst, který v této době zažívala celá Česká republika i Ústecký kraj se tak mohl promítnout i do ekonomického oživení venkovského prostoru.

Pokud se na města a venkov podíváme **z pohledu celkových změn na podnikové úrovni**, je patrné, že i přes rychlejší růst počtu subjektů byly změny intenzivnější ve městech. Ovšem rozdíly mezi oběma prostory nebyly příliš velké. Zcela nejdramatičtější změny ve struktuře ekonomiky z tohoto pohledu probíhaly v Krušnohoří, naopak relativně nejmenší změny proběhly na Lounsku-Litoměřicku, kde nejpomalejší růst podnikatelských subjektů vedl k relativně nízkému růstu celkového počtu subjektů (v porovnání se zbytkem venkova) a to přesto, že i zde byl růst počtu obchodních společností poměrně vysoký.

Intenzita změn na mikroúrovni

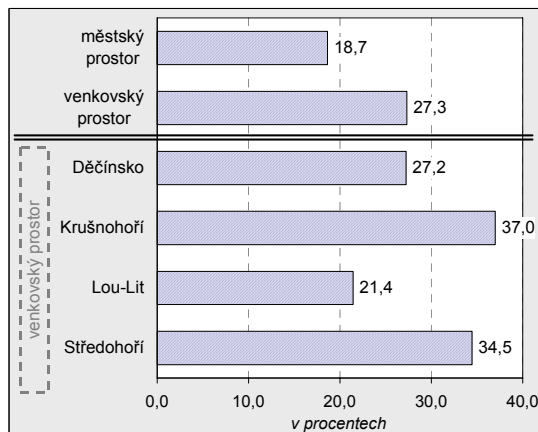
změny počtu ekonomických subjektů jsou počítány v období 31. 12. 2000 až 31. 12. 2008

Intenzita změn na mikroúrovni:

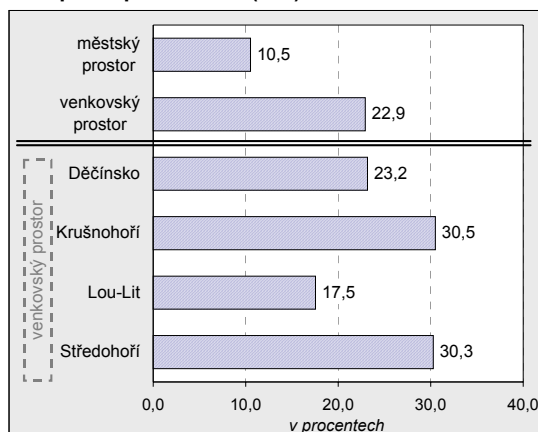
podíl součtu vzniklých a zaniklých ekonomických subjektů na celkovém počtu ekonomických subjektů

metodika, zdroje či bližší popis ostatních ukazatelů - viz předchozí podkapitoly

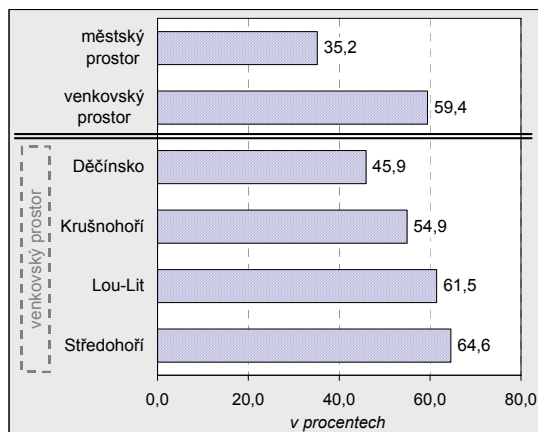
Růst počtu ekonomických subjektů (v %)

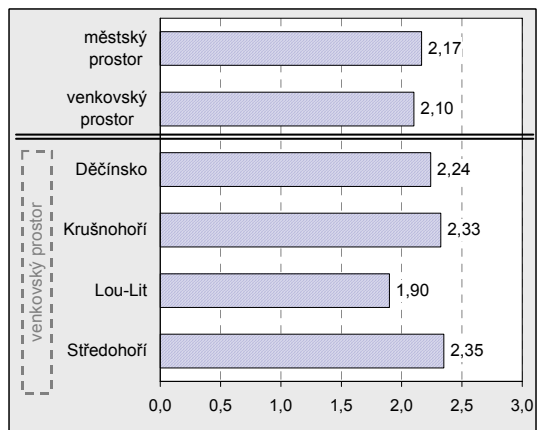
Růst počtu podnikatelů (v %)

Růst počtu obchodních společností (v %)

Počet nově vzniklých subjektů na 1 zaniklý

POČET ZAMĚŠTNANCŮ

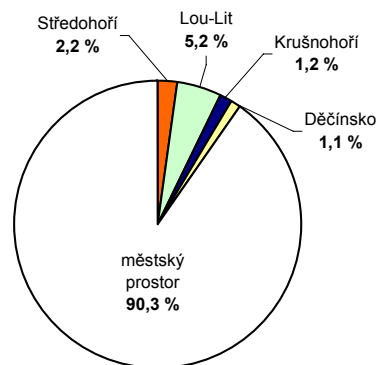
Většinu zaměstnaneckých pracovních míst vytvářejí podniky v městském prostoru. To potvrzuje již několikrát zmiňovaný fakt, že ekonomický život se koncentruje především do měst. Zcela nejméně je těchto pracovních příležitostí v oblasti Českého středohoří, naopak z venkovského prostředí je na tom nejlépe Děčínsko. Tento rozdíl je dán jednak blízkostí velkých ekonomických center v případě Středohoří a naopak jistou izolovaností Šluknovského výběžku. Pokud jde o vývoj počtu zaměstnanců v jednotlivých oblastech, je velmi zajímavé, že městský i venkovský prostor rostly v podstatě srovnatelně (zatímco u ostatních krajů ČR byl vždy rychlejší růst ve městech). Tento vyrovnaný vývoj je možné dát do souvislosti s růstem počtu pracovních míst v nových průmyslových zónách, které jsou většinou na území venkovských obcí a které začaly být od roku 2001 masivně podporovány investičními pobídkami. O tomto vysvětlení svědčí například i to, že k největšímu nárůstu pracovních míst došlo na Lounsko-Litoměřicku, kde je mimo jiné nová průmyslová zóna Triangl, a také ve Středohoří, které zasahuje do oblastí Mostecka a Bíliny s dalšími průmyslovými zónami.

údaje o zaměstnancích jsou k 1. 12. 2007 a 1. 12. 2001. Data jsou přebrána z vyhlášek Ministerstva financí České republiky o podílu jednotlivých obcí na stanovených procentních částech celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty a daní z příjmů (460/2002 Sb., 283/2003 Sb., 477/2004 Sb., 328/2005 Sb., 426/2006 Sb., 392/2007 Sb., 316/2008 Sb.). Nejedná se tedy o zdroj dat primárně určený pro statistické účely. Ovšem vzhledem k tomu, že v současné době nejsou na úrovni obcí dostupná žádná data, která by v tomto směru zachycovala aktuální vývoj na trhu práce uvnitř kraje, požádal nás Krajský úřad Ústeckého kraje o zpracování těchto dat ve stejném duchu jako všechny ostatní (standardní) statistické zdroje dat. Rozhodli jsme se proto tyto údaje pro účely analýzy rozdílu mezi městy a venkovem v rámci kraje využít, přestože jsme si vědomi metodické odlišnosti od ostatních publikovaných statistik trhu práce. Tyto údaje je nutné chápat pouze v rámci daného metodického vymezení a jako nástroj kvantifikace rozdílu mezi městy a venkovem, nikoliv jako kvantifikaci jevů samotných.

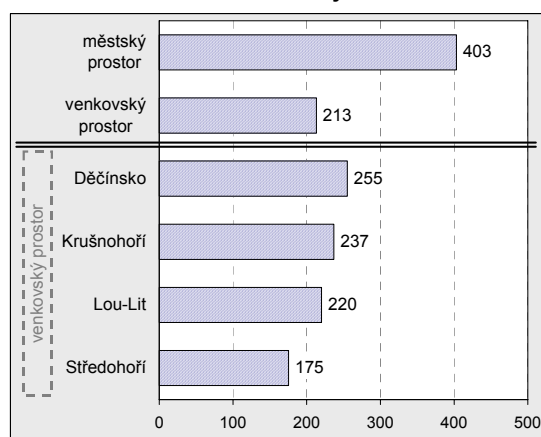
Zaměstnanci:

počet zaměstnanců podle místa výkonu práce, které je uvedeno v pracovní smlouvě zaměstnance. Podkladem pro vyhlášky je povinná příloha č. 1 k tiskopisu Vyúčtování daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků za zdaňovací období, kterou odevzdává každý zaměstnavatel finančnímu úřadu. Místem výkonu práce je místo v obci uvedené v pracovní smlouvě zaměstnance. Je-li v pracovní smlouvě uvedeno jako místo výkonu práce území více obcí, nebo jde-li o zaměstnance na základě dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr nebo zaměstnance ve smyslu § 6 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, bez pracovního právního vztahu, použije se pro účely vyplnění přehledu jako místo výkonu práce, bydliště nebo sídlo plátce daně (zaměstnavatele), popřípadě plátcovy pokladny. Při souběhu příjmů od téhož zaměstnavatele na základě pracovní smlouvy a jiných příjmů (např. odměny členů statutárních a dalších orgánů právnické osoby) se zaměstnanec zařadí podle místa výkonu práce v pracovní smlouvě. Při souběhu dvou a více pracovních smluv u téhož zaměstnavatele se zaměstnanec zařadí na základě pracovní smlouvy s převažujícím úvazkem nebo převažující výší příjmů. V pokynech pro vyplnění Přílohy č. 1 je rovněž uvedeno, že se jedná o počet zaměstnanců podle mzdových listů evidovaných k 1. prosinci vykazovaného zdaňovacího období, kteří mají příjmy podle § 6 zákona č. 586/1992 Sb., zákona o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Do tohoto počtu se nezahrnují zaměstnanci, kteří jsou příslušníky ve služebním poměru např. podle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 13/1993 Sb., Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

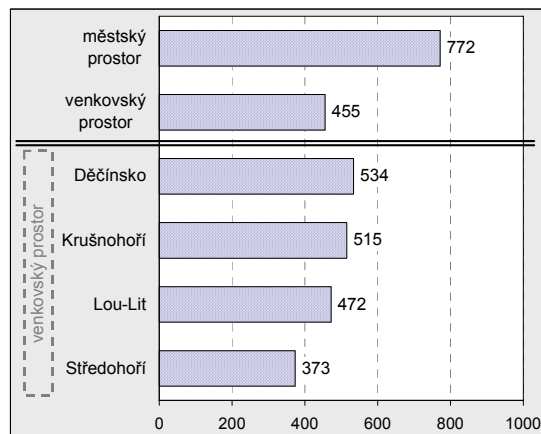
Počet zaměstnanců v roce 2007

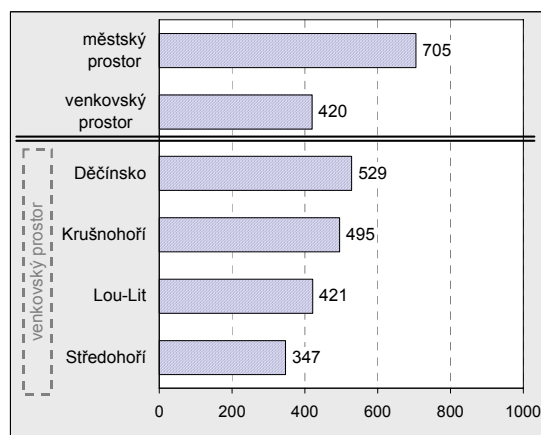
Počet zaměstnanců na 1 000 obyvatel v roce 2007

Počet zaměstnanců na 1 000 ekonomicky aktivních v roce 2007

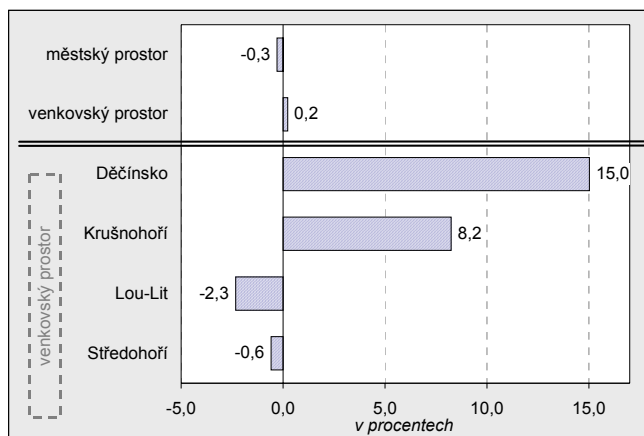
Počet zaměstnanců na 1 000 ekonomicky aktivních v roce 2001

AGROPODNIKÁNÍ

Když se řekne „venkov“, většina z nás si vybaví zemědělství či něco, co se zemědělskou výrobou více či méně souvisí. Jak je patrné z předchozích podkapitol, venkov dnes není jen o zemědělství a většina lidí zde stejně jako ve městech pracuje ve službách. Přesto je ale zemědělství výrazným odlišujícím prvkem mezi městy a venkovem a je nutné se mu zde blíže věnovat. Bohužel **i zde narážíme na omezené datové možnosti** a v podstatě jsme odkázáni pouze na údaje z Registru ekonomických subjektů. Zemědělství se blíže věnuje také celá část C této publikace, která se datově opírá o strukturální šetření v zemědělství a jiná standardní statistická šetření, nicméně tyto výstupy neumožňují oddělený pohled na města a venkov (jsou regionálně členěna nejnižše do úrovně okresů). Z dostupných dat je patrné, že většina subjektů, které se věnují zemědělství, má své sídlo ve venkovském prostoru. Pokud však **přidáme i zpracovatelský sektor**, který je na primární navázán, již převažují města. Ovšem v případě drobných zemědělců, většina z nich je na venkově a v relativním vyjádření je jich zde téměř šestkrát více. Nejvíce jich je v tradičních zemědělských oblastech Lounska-Litoměřicka, zatímco relativně málo jich sídlí na Děčínsku a v Krušnohoří, kde jsou podmínky pro tradiční zemědělství mnohem méně příznivé.

Růst/pokles počtu zemědělců mezi lety 2001 a 2008 (v %)

všechny údaje jsou z Registru ekonomických subjektů k 31. 12. 2008 (růst/pokles počítán z dat mezi 31. 12. 2000 a 31. 12. 2008), ukazatele (s výjimkou růstu/poklesu) jsou počítány z aktivních subjektů (statistických jednotek typu podnik - blíže viz podkapitola Počty podniků a zaměstnanců)

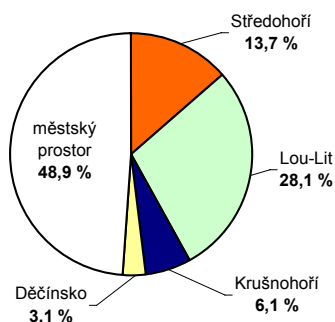
Zpracovatelský průmysl napojený na primární sektor:

OKEČ 15-22: výroba potravinářských výrobků a nápojů, výroba tabákových výrobků, výroba textilií a textilních výrobků, výroba oděvů, zpracování a barvení kožešin, činění a úprava usní, výroba brašnářských a sedlářských výrobků a obuvi, zpracování dřeva, výroba dřevařských, korkových, proutěných a slámněných výrobků (kromě nábytku), výroba vlákniny a papíru, vydavatelství, tisk

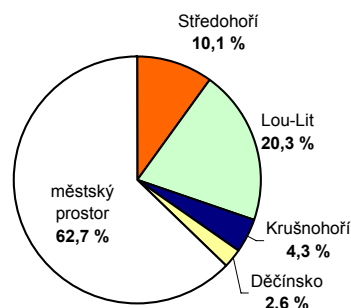
Zemědělci:

ekonomické subjekty s právní formou samostatně hospodařící rolník (zapsaný i nezapsaný v obchodním rejstříku) nebo zemědělský podnikatel (zapsaný i nezapsaný v obchodním rejstříku)

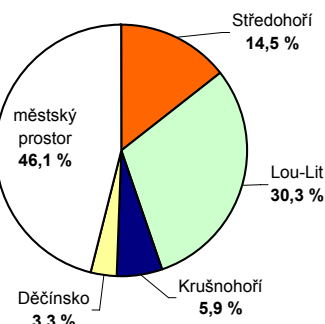
Počet podniků v odvětví zemědělství a lesnictví (primární sektor)

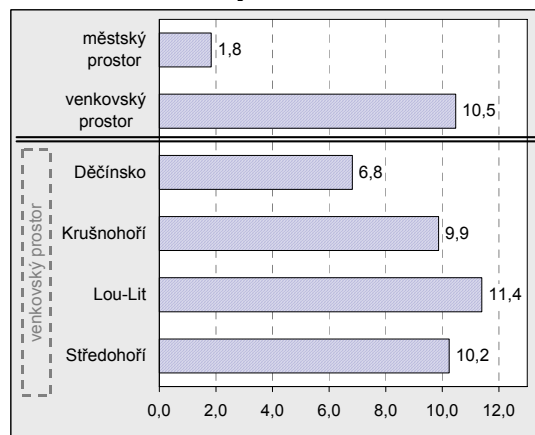
Počet podniků v odvětví zemědělství a lesnictví a na něj napojený zpracovatelský průmysl

Počet zemědělců

Zemědělci na 1 000 obyvatel

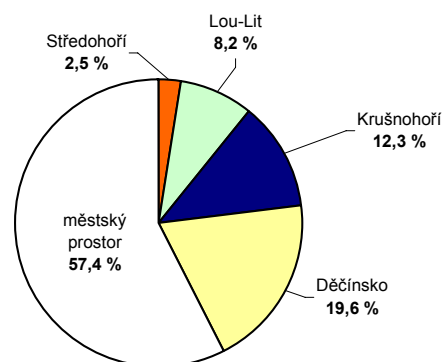

HOTELY, PENZIONY, KEMPY

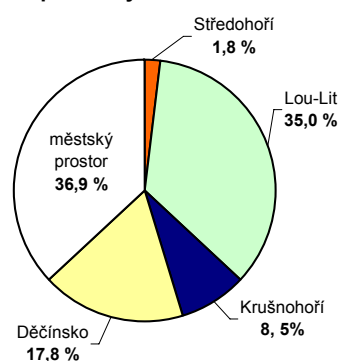
Cestovní ruch je nedílnou součástí ekonomického prostředí. Navíc je na něj v posledních letech kladen velký důraz a jsou s ním spojovány naděje na rozvoj a prosperitu v oblastech, které jsou z různých důvodů tzv. odříznuté od světa (téměř každý rozvojově strategický dokument se podporou tohoto ekonomického odvětví zabývá). Při hodnocení rozdílů mezi městy a venkovem jsme však bohužel opět limitováni omezenými datovými možnostmi. K dispozici jsou v podstatě pouze údaje o kapacitách ubytovacích zařízení (údaje o návštěvnosti jsou z důvodu ochrany individuálních dat respondentů nedostupné). Na druhou stranu, vzhledem k tomu, že kapacity ubytovacích zařízení by v dlouhodobém pohledu měly kopírovat skutečný zájem turistů o daný region, zachycují i tyto údaje, byť nepřímo, atraktivitu jednotlivých lokalit (podobně jako například počet bytů určených k rekreaci, které naleznete v kapitole B.6 a její podkapitole Rekreace a volný čas). Pro obohacení pohledu i o potenciál cestovního ruchu v jednotlivých oblastech jsme proto využili výsledků studie Ústavu územního rozvoje Brno, který měřil potenciál cestovního ruchu v obcích ČR.

Lůžkové kapacity hotelů a penzionů se sice tradičně koncentrují spíše do měst, a je tomu tak i v Ústeckém kraji, nicméně pokud se podíváme na celkové počty lůžek (tj. i v ostatních ubytovacích zařízeních), rozdíly mezi oběma oblastmi se víceméně stírají. Zcela jiný pohled na kapacity ubytovacích zařízení ve městech a na venkově dostaneme při vztážení počtu lůžek k počtu obyvatel nebo na 1 km². Ovšem oba tyto ukazatele jsou ovlivněny značně odlišnou rozlohou a počtem obyvatel jednotlivých prostorů: na venkově je obyvatel méně, což vede k vyšší hodnotě ukazatele na venkově a naopak rozloha měst je mnohem menší než venkova, což vede také k vyšší hodnotě ukazatele za města. Stejně tak je tomu v případě **míst pro stany a karavany**. Mezi jednotlivými venkovskými oblastmi ovšem samozřejmě existují výrazné rozdíly. Zcela výsadní postavení z tohoto pohledu má oblast Děčínska, na jejímž území se rozkládá Národní park České Švýcarsko a CHKO Lužické hory. Jedná se o tradiční turistickou oblast a kapacity ubytovacích zařízení v porovnání s ostatními oblastmi tomu odpovídají. Nicméně i pozice Krušnohoří se jeví jako velmi výrazná. Pokud jde o **potenciál cestovního ruchu**, pozice městského prostoru (díky velkému významu potenciálu plynoucímu z kulturních příležitostí) je výrazně lepší než pozice venkova, nicméně v případě potenciálu přírodního subsystému jsou oba prostory víceméně vyrovnané. Největší potenciál cestovního ruchu mají právě v oblasti Děčínska, značný je také potenciál obcí v blízkosti Litoměřic a nezanedbatelná je pozice Krušnohoří.

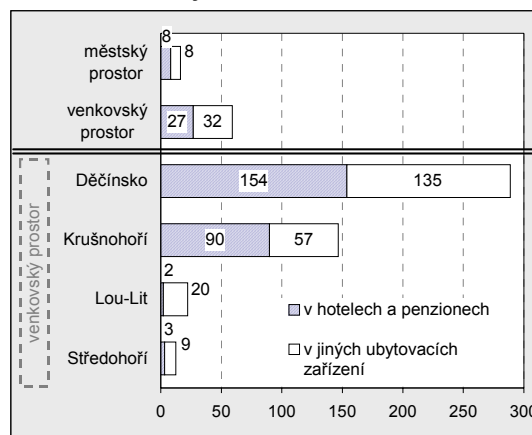
Počet lůžek v ubytovacích zařízeních

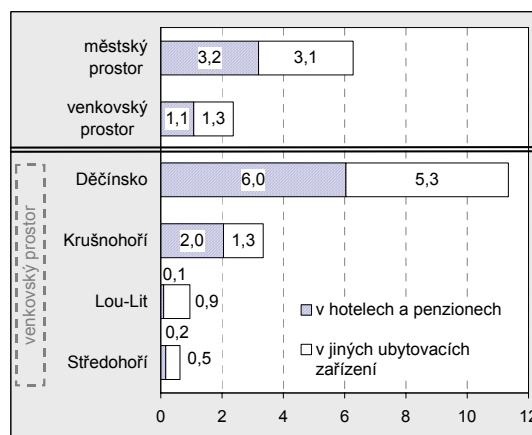
Počet míst pro stany

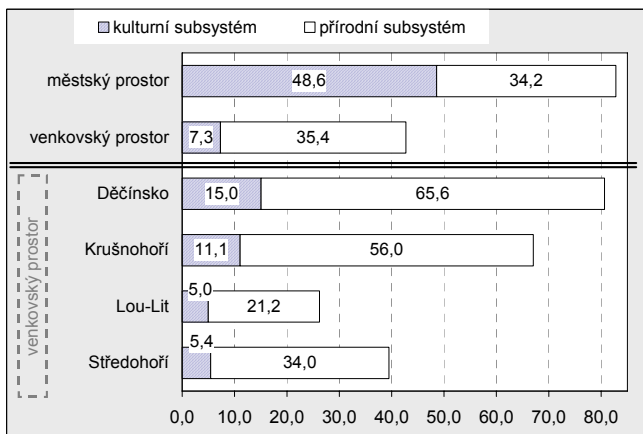
Lůžka na 1 000 obyvatel

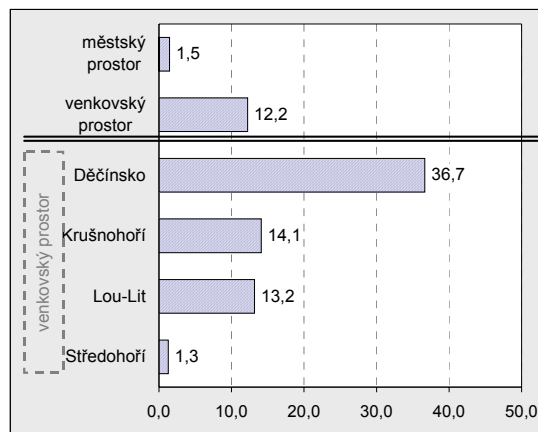
Lůžka na 1 km²

Potenciál cestovního ruchu (na 1 km²)

Místa pro stany na 1 000 obyvatel

údaje o kapacitách hromadných ubytovacích zařízení (lůžkách a místech pro stany) jsou uvedeny k 31. 12. 2008, údaje o potenciálu cestovního ruchu jsou z roku 2001

Ubytovací zařízení:

jedná se o **hromadná ubytovací zařízení** - zařízení s minimálně pěti pokoji nebo deseti lůžky sloužící pro účely cestovního ruchu, tj. poskytující přechodné ubytování hostům (včetně dětí) za účelem dovolené, zájezdu, lázeňské péče, služební cesty, školení, kursu, kongresu, symposia, pobytu dětí ve škole v přírodě, v letních a zimních táborech apod.

Lůžka na 1 000 obyvatel:

podíl počtu lůžek a počtu obyvatel (středního stavu)

Potenciál cestovního ruchu:

v roce 2001 zpracoval **Ústav územního rozvoje Brno** na základě požadavku Ministerstva pro místní rozvoj studii zaměřenou na potenciál cestovního ruchu na území České republiky do úrovně obcí, ve kterém jsou zhodnoceny územní podmínky a předpoklady pro další možný rozvoj cestovního ruchu. Aktivitu cestovního ruchu skladebně vstupují do dvou subsystémů – přírodního, který zahrnuje aktivity založené na aktivní turistice, rekreaci, poznávání přírody apod., a kulturního, zahrnujícího např. cesty za kulturním poznáním či zábavními akcemi.

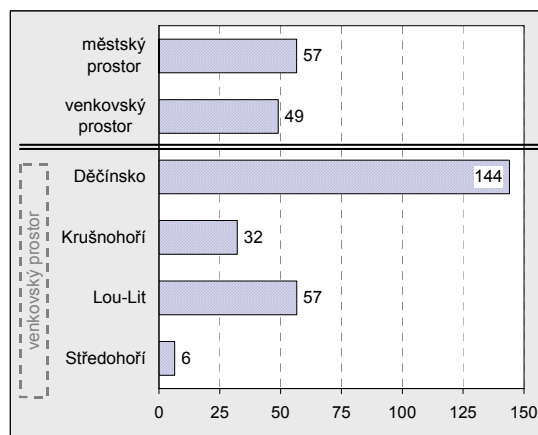
Přírodní subsystém:

přírodní pozoruhodnosti, vhodnost krajiny pro pěší turistiku, cykloturistiku, sjezdové zimní sporty, lyžařskou turistiku, rekreaci u vody, rekreaci typu lesy/hory, venkovskou turistiku, vodní turistiku, horolezectví, závěsné létání, sportovní myslivost, sportovní rybolov a pozorování vodních ptáků

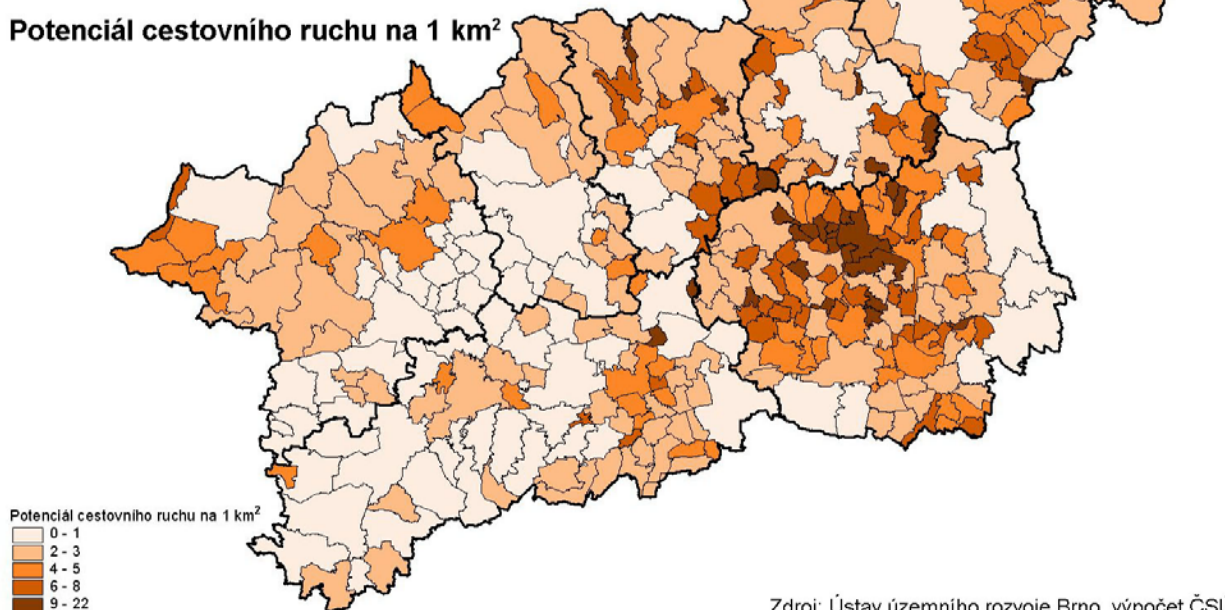
Kulturní subsystém:

kulturně historické památky a soubory, skanzeny a muzea, lázeňská funkce, kongresy a konference, kulturní, sportovní a církevní akce, veletrhy a tématické trhy, místní produkty, možnost příhraničních nákupních a zábavních činností, tzv. příhraniční specifika

Místa pro stany na 100 km²

Potenciál cestovního ruchu na 1 km²

Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno, výpočet ČSÚ